

KÜRESELLEŞME HAREKETLERİNİN TURİZM ENDÜSTRİSİNE ETKİLERİ

Buket BULUK*, Ferah ÖZKÖK**

Öz

Bu çalışmada, çeşitli tanımlarıyla birlikte küreselleşme kavramı ve küreselleşme sürecini hızlandıran faktörler ele alınmıştır. Çalışmada ayrıca küreselleşmenin boyutları ve bu boyutların turizm endüstrisini turizm işletmeleri, destinasyon ve yerel halk bağlamında nasıl etkilediği ile ilgili bir literatür taraması yapılmıştır. Ulusal kültürlerin ve sınırların birleştiği, her alanda yeni trendlerin ivme kazandığı günümüz dünyasında; bilgi, iletişim, enerji ve üretim sistemlerindeki yenilik, dönüşüm, teknoloji ve inovasyon alanlarında ortaya çıkan gelişmelerin yön verdiği yeni bir yapılanma meydana gelmiştir. Küreselleşme olarak ifade edilen bu yeni yapılanma ile ortaya çıkan değişim ve gelişmeler küreselleşmenin teknolojik, çevresel, sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasal boyutları altında turizm endüstrisinde yer alan tüm turizm işletmelerini ve faaliyetlerini etkilemekte ve turizm endüstrisinde yer alan işletmeler için rekabet edebilirlik ve sürdürülebilirlik bağlamında değişim ve gelişimi kaçınılmaz kılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Küreselleşme, Küreselleşme Süreci, Küreselleşmenin Boyutları, Küreselleşme ve Turizm

THE EFFECTS OF GLOBALIZATION MOVEMENTS IN TOURISM INDUSTRY

Abstract

In this study, the factors that accelerate the concept of globalization and the globalization process are discussed with various definitions. In addition, a literature search was conducted regarding to the dimensions of globalization and how the dimensions of globalization affect tourism industry in terms of both tourism businesses, destinations and local people. The combination of national cultures and boundaries in today's world in every area have gained momentum; innovation in information, communication, energy and manufacturing systems, conversion technology and innovation's area given the direction of the new developments have occurred. The changes and developments occurring with this new structure referred as globalization; technology, environment, socio-cultural, economic and political dimensions have affected all businesses under and activities take place in the tourism industry. These all changes and developments in the tourism industry have made it inevitable for tourism businesses in terms of competitiveness and sustainability.

Keywords: Tourism, Globalization, Globalization Process, Dimensions of Globalization, Globalizaion and Tourism

Giriş

Bulduğumuz yüzyılda hızla gelişen teknolojik, sosyal, ekonomik ve politik sebeplerle ulusal ve uluslararası mesafelerin ortadan kalktığını görülmektedir (Beck, 2000; Stiglitz, 2002). Ülkeler arasındaki coğrafik sınırların ortadan kalkması ve ülkelerin siyasal, sosyal, ekonomik, hukuki ve kültürel açıdan birbirlerine yakınlaşmaları günümüzde küreselleşme kavramı ile ifade edilmektedir (Robertson, 1992). Mevcut dünyayı yeniden inşa eden bu süreç ise “küreselleşme süreci” olarak adlandırılmaktadır (Buchholz vd., 2009). Bu süreçle daha önceden yapılmış olan gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ayrımı; merkez ülke, çevre ülke ayrımı; sanayileşmiş ve sanayileşmekte olan ülkeler ayrımı ortadan kaldırılmıştır. Özellikle son dönemlerde dünya ticaretinin gittikçe yaygınlık kazanması, çok uluslu firmalar aracılığıyla doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında büyük hacimlere ulaşılması ve sermaye hareketlerinin uluslararası bir hal alması dünyadaki küreselleşme sürecinin hızlanmasını

* Arş. Gör. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, bulukbuket@comu.edu.tr

** Doç. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü, ferahozkok@yahoo.com

sağlamıştır (Lane, 2001). Küresel sözcüğünün kökeni 400 yıl öncesine kadar gitse de, küreselleşme veya globalleşme yeni bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Waltz, 1999). 1960'lı yıllarda ortaya çıkan ve 1980'lerden itibaren çok sık kullanımına başlanan küreselleşme kavramının, 1980'lerde ivme kazandığı ve sermaye hareketlerinin bu tarihler itibari ile öncelikli olarak sanayileşme ve ekonomik birlik kurmuş ülkelere doğru yöneldiği görülmektedir.

Küreselleşme ile birlikte meydana gelen iletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler, ulaşım araçlarının hız, konfor, kapasite ve fiyat faktörlerinde ortaya çıkan gelişmeler uluslararası turizmin gelişmesinde büyük rol oynamıştır (Mullings, 1999; Facio vd., 2004). Turizm sektörü ülkeler için önemli bir gelir kaynağı iken uluslararası ticaretin gelişmesi ve kişilerin yaşam standartlarının yükselmesine bağlı olarak seyahat etme eğiliminin artışa geçmesiyle önemli gelişmeler yaşamıştır (Clark vd., 2006). Turizm sektörü, özellikle yeteri kadar tarihi zenginlik ve doğal güzelliklere sahip olan ülkelerin kalkınmasında son derece önemli rol oynamaktadır (Reid, 2003). Turizm endüstrisinin gelişme imkânları bol ve turizm potansiyeli yüksek olan ülkeler açısından konuya bakıldığında, turizm sektörünün yabancı yatırımlar için çok cazip bir alan oluşturduğu ifade edilebilir. Bu özelliği nedeniyle, gelişmiş olan ülkeler yönünden olduğu kadar gelişmekte olan ülkeler için de turizm sektörü, üzerinde en çok durulan ve bunun için de en çok teşvik görmeye hak kazanan sektör olma niteliğine sahiptir.

Bir literatür taraması olan bu çalışmada öncelikle küreselleşme kavramı ve küreselleşmenin turizm endüstrisine etkileri ele alınmış olup, daha sonra küreselleşme sürecini hızlandıran faktörler, küreselleşmenin boyutları ve bu boyutların turizm endüstrisini nasıl etkilediği konuları hakkında bilgi sunmak amaçlanmıştır.

Küreselleşme Kavramı

Küreselleşme kavramı konusunda tam bir fikir birliğine varıldığı söylenemese de küreselleşme kısaca, uluslararası iş ve faaliyetlerin artması ile uluslararası ekonomik boyutta yaşanan büyük artışları ifade etmektedir (Perraton ve Goldbat, 1997; Karluk, 1998; Elgin ve Nuhoglu, 2007; Okur ve Çakıcı, 2007). Başka bir tanımda ise küreselleşme kavramı, ulusal sınırları aşarak üretim ve yatırım yapılan ve bu faaliyetleri gerçekleştirildiği dünyaya doğru hareket etme olarak tanımlanır (Boehne, 1998; Özbey, 2002). Dünya piyasalarında birleşme eğilimi yaratan küreselleşme süreci ve bu eğiliminin ortaya koyduğu önemli sonuçlar olmuştur. Bir taraftan emek ve toplumun aktif oldukları ülkelerin sınır dışına doğru genişlemesi dünyanın arta kalan bölümlerinde bir yakınlaşma ve etkileşim ortaya koymuş; diğer taraftan yeni disiplin anlayışı küresel anlamda bir emek gücü piyasası ortaya koyma eğilimi içerisine girmiştir (Hardt ve Negri, 2002). Günümüzde küreselleşme, yalnız ekonomik manada değil, aynı zamanda aktif olarak içerisinde var olunan uluslararası sistemi ifade eden bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır (Bahar ve Sarı, 2006). Şaylan'a göre Dünya'nın bir bütün olarak tek bir pazar halini almasını ifade eden bir kavram olan küreselleşme; kapitalizmin gerekliliği ve bir sonucu olarak ayrıca değerlendirilmeye tabi tutulmalıdır (Şaylan, 1999). Küreselleşmeyi, yenedünya biçimi, postmodernizm ve neoliberalizm kavramlarından ayrı olarak değerlendirmemek gerekir. Bunun nedeni ise adı geçen anlayışların kapitalizm ile olan mevcut bağlantıları ve ancak kapitalizm bağlamında açıklanabilmeleridir. Bu ifade doğrultusunda küreselleşme, kapitalizmin günümüzde mevcut bir boyutunu ve görünümünü açıklamaktadır (Kızılcelik, 2001).

Tüm bu ifade ve tanımların doğrultusunda genel bir tanım yapıldığında küreselleşme; üretim faktörlerinin uluslararası bir hal alması, uluslararası coğrafi sınırların ortadan kalkması, teknolojinin etkisiyle uluslararası bilgi ve sermaye akışının büyük bir hız kazanması, gelişen demokrasi ve insan haklarının artması ve yaygınlık kazanması gibi gelişmelerin de etkisiyle uluslar ve kültürler arası etkileşimin her geçen gün arttığı dinamik bir süreç olarak tanımlanabilir (Çeken vd., 2009). Küreselleşmenin bir sonucu olarak ifade edilen sürdürülebilir ekonomik kalkınma, sürekli artan ve gelişen yaşam standartları, teknoloji ve bilişsel alanlarda meydana gelen hızlı ilerleme, ülkelerin küreselleşme sürecini hızlandırmakta, küreselleşme sürecinin hız kazanmasında temel faktörü oluşturmaktadır.

Küreselleşme Sürecini Hızlandıran Faktörler

Küreselleşme sürecinin hızlanmasını ve küreselleşmenin bir olgu olarak karşımıza çıkmasını sağlayan, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanda birden fazla unsur bulunmaktadır. Küreselleşme sürecini daha net bir biçimde kavramamıza yardımcı olacak olan bu faktörler kısaca aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Habermas, 2002; Çeken, 2003; Pettinger, 2014):

- Uluslararası sermaye piyasasındaki akışın üzerindeki kısıtlamaların büyük miktarda engellenmesi durumunda, maksimum kar elde etmek isteyen yatırımcıların sermaye hareketliliğine destek olması,
- Dış ticarete serbestleşmenin sağlanması, buna bağlı olarak gümrük vergileri ve kotaların kaldırılması neticesinde hedef alınan pazarlara uluslararası nitelik kazandırılması,
- Kalifiye insan gücünün daha serbest bir hal alması ve dinamikleşmesi,
- Sosyalist Doğu Blok'unun çöküşü ve ABD'nin Dünya'daki en büyük ekonomik ve askeri gücü oluşturması ile piyasadaki mevcut ekonomisine yönelik kapitalist sisteme geçişi hızlandırması,
- Medya araçları, iletişim ve bilişim alanlarında yaşanan hızlı gelişmelerin, dünya çapında enformasyon akışına ivme kazandırması,
- Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Birleşik Milletler (UN), Birleşik Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), Dünya Bankası (WB), Uluslararası Para Fonu (IMF), Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) vb. uluslararası kurumların oluşturdukları organizasyonlar ve yapmış/ yapmakta oldukları çalışmalar,
- Bilimsel araştırma faaliyetlerinde meydana gelen dünya çapında gelişmeler, bu faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve uygulanmaya konması,
- Sermaye faktörü küreselleşme biçimini almaktayken, emek faktöründeki yerleşme hareketleri,
- Çokuluslu şirketlerin üretim ve pazarlama gibi daha bir çok alanda Dünya'nın değişik ve farklı bölgelerinde faaliyet göstermeleri neticesinde küresel pazarların meydana çıkması ve bunun sonucunda işgücünde hareketlilik sağlanması,

- İnsan haklarıyla ilgili imzalanan uluslararası anlaşmaların olması ve toplumun büyük bir kesiminin bu hakların varlığından haberdar olmaları,
- Uluslararası turizm hareketlerinin dünya çapında artması,
- İşletmelerin mevcut üretim, organizasyon vb. yapılarında ortaya çıkan önemli değişiklikler ile faks, e-mail, internet ve uydu haberleşmesi gibi ileri teknoloji kapsayan telekomünikasyon hizmetlerinin işletmelerde kullanımının hız kazanması,
- Dünya genelinde benimsenmiş bir kalkınma stratejisi olan “ithal” ikamesinin yerine “ihracatın teşviki” politikalarının yer edinmesi,
- Bölgeselleşme hareketlerinin ivme kazanması ve ulusal devlet anlayışının çöküşe uğraması.

Küreselleşmenin Boyutları ve Turizm Endüstrisine Etkileri

Kronolojik olarak küreselleşme konusu incelendiğinde, küreselleşme sürecinin başlangıç olarak 16. yüzyıla kadar gittiği ve ekonomik bir kavram olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Tezcan, 1996; Kaçmazoğlu, 2002). Küreselleşme kavramının akademik çevrelerde kullanımı incelendiğinde ise ilk olarak 1980’lerde bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle birlikte işletme ve finans alanlarında kullanıldığı görülmektedir. 1990’lardan sonra ise küreselleşme kavramını kullanan disiplinlerde artış meydana gelmiş; sosyo-kültürel çalışmalar, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi gibi sosyal bilimlere dâhil olan birçok disiplinin küreselleşme kavramını kullanan disiplinler arasına girdiği görülmüştür. Anlatılanlardan görüldüğü üzere teknolojinin, küreselleşme sürecini başlatan ve bu sürecin olmazsa olmaz unsuru olduğu açıkça görülmektedir (Toulmin, 1999; Yurdabakan, 2002).

Dünyada hızlı bir değişim sürecinin yaşandığı günümüzde, özellikle ekonomi ve teknoloji alanlarında meydana gelen gelişmeler tüm sektörlerdeki işletmeleri etkilediği gibi turizm sektöründeki işletmeleri de etkilemekte ve değişime zorlamaktadır. 1990’lı yıllarda bilgisayar teknolojilerinde yaşanan gelişmeler işletmelerin mevcut yönetimlerinde radikal değişiklikler meydana getirmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin hızla devam ettiği dikkate alındığında, turizm işletmelerinde de değişimlerin kaçınılmaz olacağı ve bu değişimlerin hızlanarak devam edeceği ön görülebilir (Wolf, 2004; Buhalis ve Costa, 2005; Jones, 2005). Turizm işletmelerinde değişime yön veren konular içinde yer alan küreselleşmenin; ekonomik, teknolojik, siyasal, sosyo-kültürel ve çevresel boyutları ile beraber bu değişimlerin turizm işletmeleri üzerindeki etkileri incelenecektir.

Ekonomik Boyutu

Genel anlamıyla ekonomik küreselleşme, ülke ekonomileri ve dünya ekonomilerinin bütünleşmesini, yani dünyanın tek bir pazara entegrasyonu anlamına gelmektedir. Ekonomik küreselleşme süreci incelendiğinde, mal, hizmetler ve uluslararası sermaye hareketleri ile ilgili sınır ötesi faaliyetler sürekli artış göstermekte, dolayısıyla teknoloji dünya genelinde çok daha hızlı bir şekilde ilerleyerek yayılma göstermektedir (Britton, 1991; Aktan, 2002; Cornelissen, 2005).

Ekonomik küreselleşme sürecine bakıldığında küresel firmaların önemli bir rol oynadığı görülmekte ve bu firmalar aracılığıyla teknoloji, gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan

ülkelere doğru bir yol izlemektedir. Bilgi, ulaşım ve telekomünikasyon teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler, WTO ve IMF gibi uluslararası platformda yer alan kuruluşların çaba ve katkılarıyla dünya ekonomisinde sağlanan liberalleşme hareketleri, ülkelerin hızlı ve sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma sağlamalarında piyasa ekonomisinin önemini anlamaları gibi faktörler ekonomik küreselleşmenin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Hymer ve Cohen, 1979; Tepeci, 1999; Aktan, 2002). Bu süre zarfında uluslararası işbölümüne sahip çokuluslu şirketlerin doğması, ekonomik küreselleşme sürecinin gelişimine ve küresel alana yayılmasına büyük katkı sağlamıştır.

Ekonomi alanında yaşanan küreselleşme eğilimleri turizm işletmelerini doğrudan ve/veya dolaylı olarak etkilemektedir. Turizm işletmeleri turistik ürün ve hizmetlerini pazarlamak amacıyla dünya üzerinde var olan tüm turizm işletmeleri ile rekabet etmek zorundadır. Küreselleşmenin beraberinde getirdiği birtakım yeni oluşumlar neticesinde bilhassa ulaşım araçlarındaki ortaya çıkan hız, konfor, kapasite ve fiyat faktörlerinde yaşanan gelişmeler küresel seyahat sektöründe de gelişme yaşanmasını gerekli kılmıştır. Dolayısıyla, turizm işletmeleri turistik ürün ve hizmetlerinin satışlarını gerçekleştirebilmek adına dünya üzerinde yer alan ve aynı ürün/ hizmeti üreten bütün ülkelerle rekabet etmek durumundadırlar (Akdemir, 1996; Aksu, 1997).

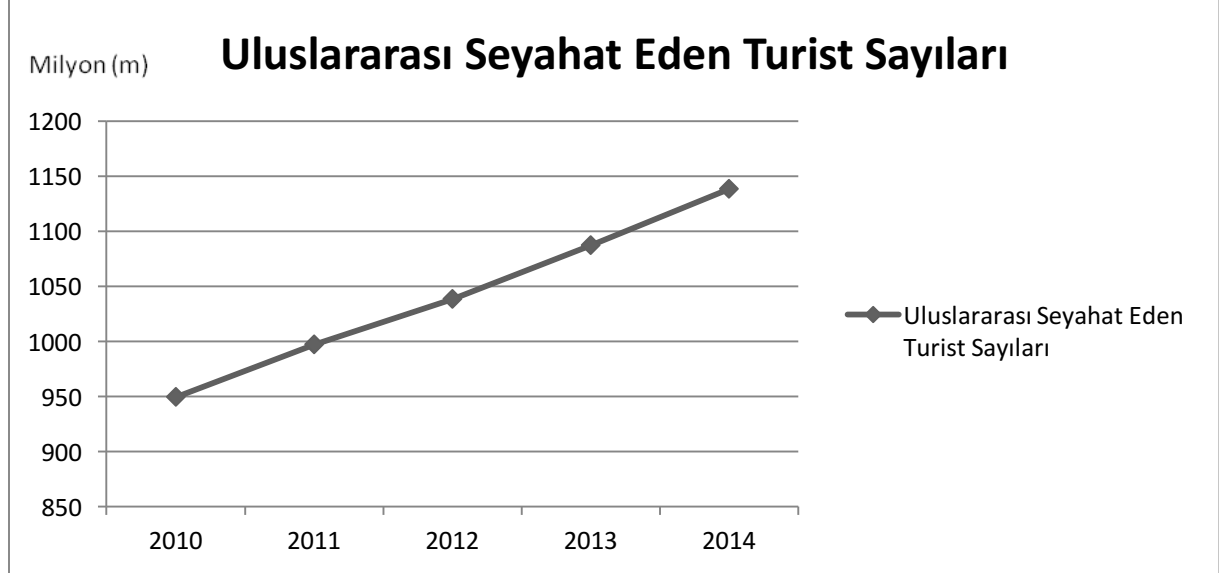
Dünyada yaşanan ekonomik değişimin bir diğer boyutu olan serbestleşme, dünya ekonomik birimlerinin yapacakları faaliyetleri devlet veya herhangi bir organın müdahalesi olmadan yerine getirme olarak tanımlanır. Turizm sektöründe yer alan işletmeler de, değişen ekonomik boyutlar aracılığıyla yeni şartlara uyum sağlama sürecine girmek durumunda kalmaktadırlar. Değişen ekonomik rekabet koşulları nedeni ile turizm işletmeleri ürün çeşitlendirmeye yönelmekte ve uzmanlaşma ihtiyacı duymaktadırlar. Değişen yeni ekonomik şartlara adapte olamayan turizm işletmeleri; turizm alanından tam anlamı ile geri planda kalmaktadırlar (Birkan, 1998; Özkalp ve Kirel, 2000). Bu nedenle turizm işletmelerinin işletme yapılarını ortaya çıkan bu değişimlere uygun bir şekilde düzenlemeleri hayati önem arz etmektedir.

Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan; iletişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı gelişmeler, ulaşım araçlarında artan hız, konfor, kapasite, fiyat ve benzeri faktörlerdeki gelişmeler, sayısal ve ekonomik anlamda da turizmde kendini göstermektedir (Yarcan, 1998; Çeken vd., 2008; Çeken ve Ateşoğlu, 2008). Şekil-1 ve Şekil-2’de yer alan son dört yıla ait uluslararası turist sayıları ve uluslararası turizm gelirleri verilerine bakıldığında her geçen yıl artan bu rakamlar, küreselleşmenin beraberinde getirdiği iletişim, teknoloji ve ulaşım alanlarındaki yenilik ve gelişmelerin turizm endüstrisine olan etkisinin sayısal göstergesi olarak kabul edilebilir.

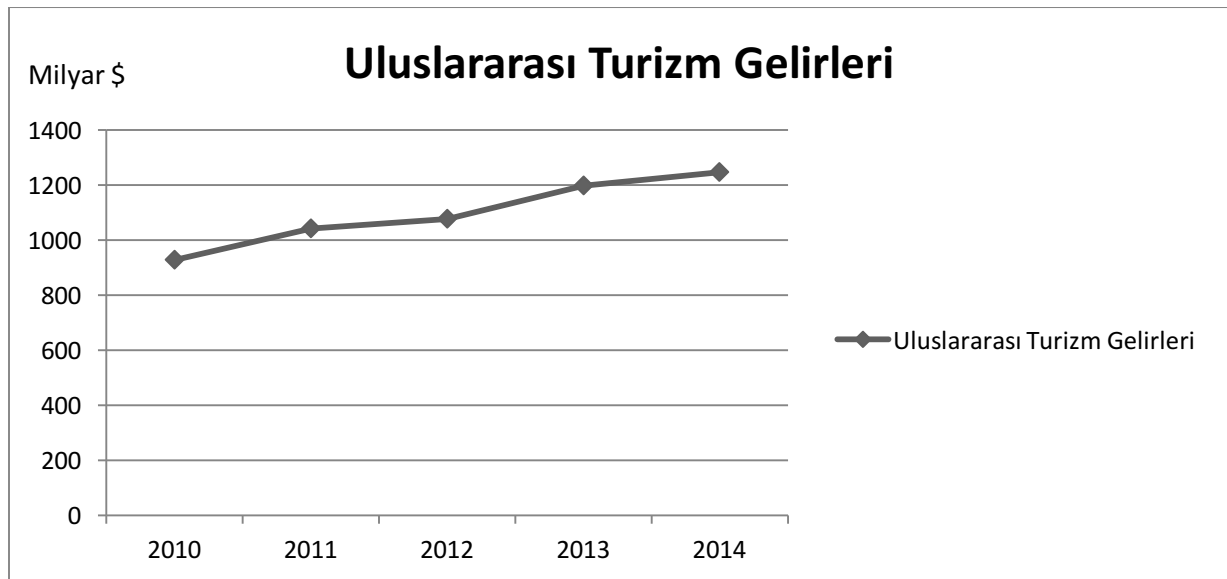

Şekil-1: Uluslararası Seyahat Eden Turist Sayıları İstatistikleri

Kaynak: UNWTO Tourism Highlights, 2014 Edition, (<http://dtxq4w60xqpw.cloudfront.net/>).

Şekil-2: Uluslararası Turizm Gelirleri İstatistikleri

Kaynak: UNWTO Tourism Highlights, 2014 Edition, (<http://mkt.unwto.org/>).

Siyasi/ Güvenlik Boyutu

Siyasal küreselleşme, bir devletin o devlete ait bir toprak parçası üzerindeki mutlak hakimiyet gücünü kaybetmesi; yönetim sistemleri, insan hakları, özgürlükler ve demokrasi temelinde dış müdahale ve etkileşimin artması; dil, din, etnik köken, bayrak vb. siyasi ve kültürel semboller içeren tek tip bir yapıya sahip ulus devletin fonksiyonlarının değişerek, uluslararası düzeydeki üst kuruluşların öne çıkma süreci olarak tanımlanmaktadır (İçduygu, 1995; Erbay, 1997).

İşletmelerde değişimi zorunlu kılan siyasal alanda meydana gelen gelişmelerden en önemlisi demokratikleşmedir. Sivilleşme ve yerelleşme hareketlerinin artarak giden bir önem arz etmesi demokratikleşme olarak adlandırılmaktadır. Dünya ülkelerinde yaşanan siyasal gelişmelerin turizm endüstrisini de doğrudan etkilediği yakın tarihlerde görülmüştür. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile yaklaşık yetmiş yıldır süregelen komünizmin yerini serbest ekonomi kuralları almış, bağımsızlıklarını geri alan toplulukların turizm faaliyetlerine olan taleplerinin arttığı görülmüştür. Ülkemizde de son yıllarda hızla artan sivilleşme ve yerelleşme hareketlerinin bir sonucu olarak il ve ilçe yönetimleri; turizmi kapsayan konularda daha titiz olmaya ve turistik değerlere sahip çıkmaya başlamışlardır. Aynı zamanda kamu ve özel sektör işbirliğinin artmasıyla beraber turizm işletmelerinin yönetiminde de etkilenme meydana getirmiştir (Var ve Abur, 1995).

Küreselleşmenin güvenlik boyutuna bağlı olarak ortaya çıkardığı etkiler; turizm hareket ve trendlerinde önemli negatif değişikliklere de yol açabilmektedir. Son kırk yıldır turizm alanında büyük bir gelişme kaydeden New York, 11 Eylül terör saldırılarıyla havayolu taşımacılığında önemli derecede düşüş yaşamıştır (Goeldner ve Ritchie, 2006). Bunun sonucunda Avrupalı turistlerin %50'den fazlası karayolu taşımacılığını kullanarak seyahat etmeyi tercih etmiştir. Böylece Amerika'yı ziyaret eden turist sayısında ciddi anlamda bir düşüş kaydedilmiş ve bazı destinasyonların terör saldırıları yüzünden güvenli veya güvenli olmayan yer olarak algılanmasına sebebiyet vermiştir (Blake ve Sinclair, 2003; Floyd vd., 2004). Aynı şekilde Türkiye'de yaşanan terör olaylarının yanı sıra komşu ülkelerin meselelerinden kaynaklanan sorunlar sebebiyle diğer ülkelerle yaşanan krizlerin de seyahat rezervasyonlarını olumsuz olarak etkilediği görülmektedir (Gerçek, 2015; Sarımaden, 2015; Yalçın, 2015).

Destinasyonlar açısından bakıldığında, turizm talebi çok esnek yapıda olduğundan, negatif veya pozitif yönlü siyasi olaylardan çok çabuk etkilenmekte, turistik tüketicilerin zihninde destinasyonlar açısından kolayca güvenli veya güvensiz bölge imajı yaratabilmektedir. Bu da doğrudan turizm talebinde artış ve düşüslere neden olabilmektedir.

Teknolojik/ İletişimsel Boyutu

Küreselleşme sürecinde teknoloji, yeterli koşul değil; olmazsa olmaz koşulu oluşturmaktadır. Günümüzde özellikle bilişim teknolojilerinin ucuzlaşarak yaygınlaşması, uluslararası değişim ve etkileşim sürecinde meydana çıkan küresel dönüşüme ivme kazandırmaktadır (Giddens, 2000; Mazarr, 2002). İnternet başta olmak üzere bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaşması ve bilişim teknolojileri anlamında ülke sınırlarının ortadan kalkması olarak adlandırılan teknolojik küreselleşme, bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla üretim sistemleri ve iş organizasyonlarına teknoloji alanında radikal bir değişim sağlamıştır (Düşükcan ve Kaya, 2003).

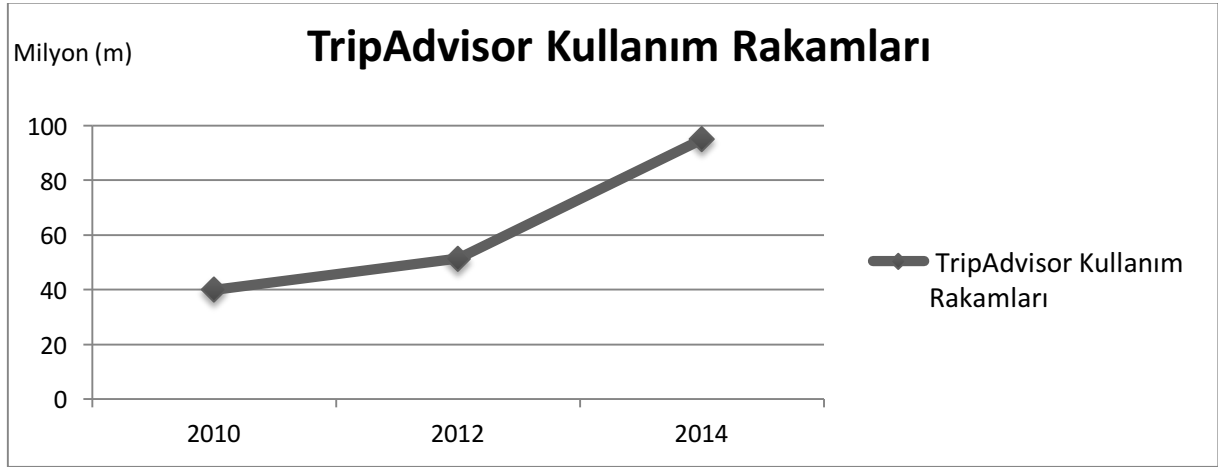
Küreselleşmenin teknolojik boyutu, turizm sektöründe yer alan işletmeler açısından incelendiğinde, turizm işletmelerinin emek-yoğun işletmeler olması sebebi ile sınırlı düzeyde otomasyon sistemlerine gidilebilmektedir. Hizmetin sunumunun sağlandığı sırada turizm işletmelerinin teknolojiden yararlanmasında bir sınır var iken, teknoloji, turizm işletmelerinin tüketicilerle olan ilişkilerinde köklü değişiklikler yaratmıştır (Çakıcı, 1998).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişimler bir katalizör işlevi görür ve bu değişimler turizm trendlerini önemli derecede etkiler. İnternet ve teknolojinin küresel

bir gerçeklik olduğu günümüzde, turizm işletmeleri elektronik ortamda giderek büyümektedirler (Wood, 2001; Murphy ve Tan, 2003; Zhou, 2004). Turizm endüstrisinde yer alan büyük işletmelerin, çevrimiçi (online) hizmet sunma eğilimine yöneldikleri görülmektedir (Özturan ve Roney, 2004). Bilgisayar ve internet teknolojilerinde ortaya çıkan hızlı gelişmeler, 1985’lerde seyahat acentaları olmadan seyahat etmenin mümkün olmayacağı düşüncesini kırmış ve seyahat acentalarının yaptığı işlemleri seyahat acentasına ihtiyaç olmadan bireysel olarak cep telefonlarından dahi en kısa zamanda, en az maliyetle rezervasyon yapılmasına imkan sağlayan “Küresel Dağıtım Kanalları” ile devam etmiştir (Birkan, 1998; Emeksiz, 2000; Pemberton vd. 2001). Turizm endüstrisi açısından en çok kullanılan Küresel Dağıtım Kanalları’na bakıldığında; Havayolları Transferleri, Terminal, Otel, Oto Kiralama ve Kruvaziyer Gemi İşletmeleri ile ilgili bilgi ve rezervasyon yapma imkanı sunan Galileo, Amadeus, Sabre ve Worldspan gibi siteler küresel pazara egemen dağıtım sistemleridir (www.books.google.com). Online rezervasyon sistemlerine sahip diğer önemli siteler ise; Booking.com, TripAdvisor.com, Hrs.com, Expedia.com, Hotelbeds.com gibi sitelerdir (www.skift.com). Aşağıdaki şekillerde TripAdvisor ve Galileo Rezervasyon Siteleri’nin Uluslararası bazda 2010, 2012 ve 2014 yılları arasındaki kullanım sayılarındaki hızlı artış milyon cinsinden Şekil-3 ve Şekil-4’te gösterilmiştir.

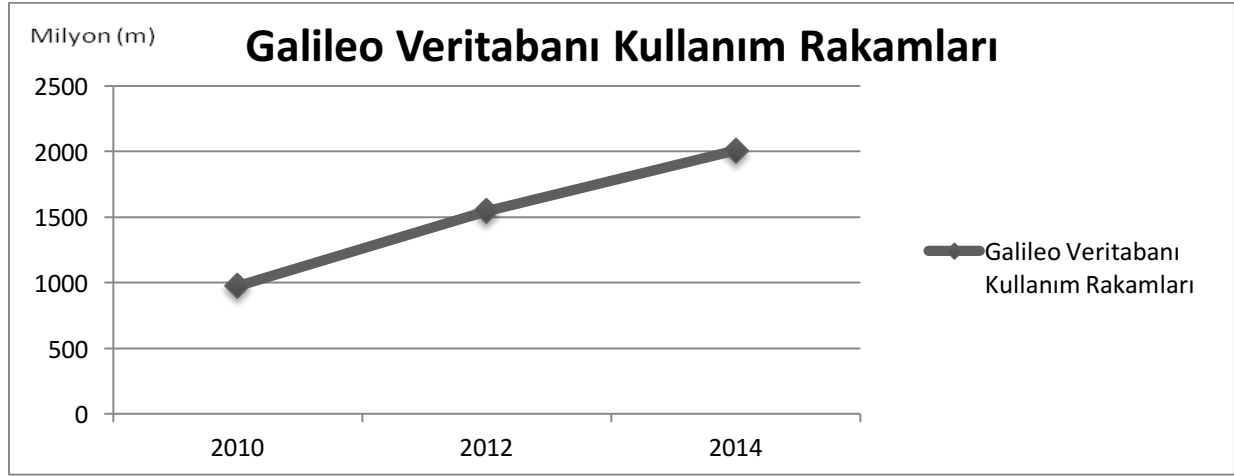
Şekil-3: TripAdvisor.com Rezervasyon Sitesini Kullanım İstatistikleri

Kaynak: TripAdvisor Fact Sheet, (<http://www.tripadvisor.com/>).

Şekil-4: Galileo Rezervasyon Sistem Veritabanını Kullanım İstatistikleri

Kaynak: Galileo Annual Usage Reports, (<http://about.galileo.usg.edu/>).

Her iki şekilden de anlaşılacağı üzere, online rezervasyon sistemlerine sahip sitelerin kullanım sayıları her geçen yıl büyük bir hızla artmaktadır. Bu durum, klasik seyahat acentaları için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Bilişim ve teknoloji sistemlerindeki gelişmelerin online rezervasyon sistemlerine de yansmasıyla, turistik tüketiciler seyahat acentalarına gitmek yerine ev ve işyeri bilgisayarlarından, tablet bilgisayarlardan, hatta cep telefonlarından en kısa sürede, en az maliyetle ve çeşitli fiyat karşılaştırmaları ile online rezervasyon yaparak, fiyat avantajı da sağlamış olmaktadır.

Çevresel/ Demografik Boyutu

Ortaya çıkış neden ve biçimlerinde farklılıklar olsa da, gelişmiş, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hava, su, nehirler, toprak, deniz kirliliği ve iklim değişikliği gibi çevre sorunlarının olduğu aşikardır. Çevre sorunlarının belirli bölgelerle sınırlı kalmayıp, sınır ötesi nitelik kazanması, hiçbir devletin diğer devletlerin sınırları içerisinde yer alan çevre sorunlarına kayıtsız kalması gibi bir şans tanımamaktadır. Çünkü bu tür bir yaklaşım, çevre sorunu yaşamayan devletlerin de kendi yaşam kaynaklarını tehlikeye sokmaları anlamına gelmektedir.

Turizm endüstrisi açısından küreselleşmenin çevresel boyutu incelendiğinde, turizm sektörünün doğal kaynaklara bağımlı bir sektör olması nedeniyle çevresel değişikliklerden maksimum düzeyde etkilenen endüstrilerden bir tanesi olduğu görülmektedir. Özellikle ülkemizdeki gibi turizm faaliyetlerinin kıyı turizmine dayalı olduğu destinasyonlarda; deniz suyu ve plaj temizliğinin yanı sıra gürültü, hava kirliliği, orman yangınları, çarpık kentleşme, kıyı bölgelerinde yer alan ikincil konutlarla birlikte ortaya çıkan betonlaşma gibi unsurlar turizm işletmelerini doğrudan etkileyen çevresel değişkenlerdendir. Çevresel kaynaklarda meydana gelebilen bu tür unsurlar sebebiyle turizm endüstrisinde çevrenin sürdürülebilirliği anlamında birtakım yenilik ve değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Doğal kaynakların sonsuz nitelikte olmaması ve bu kaynakların kullanımının dikkat gerektirmesi sebebiyle özellikle son yıllarda turizm işletmeleri tarafından çevreye duyarlı yönetim anlayışlarının geliştirilmeye başlandığı görülmektedir. (Çayır, 1995). Dünyada ve ülkemizde çevre ve sürdürülebilirlik duyarlı, çevre korumasını amaçlayan Mavi Bayrak (Blue Flag), Yeşil Yıldız, Beyaz Yıldız, Yeşil Anahtar gibi uygulamalarla turizm işletmelerinin çevreye verdikleri olumsuz etkileri minimize etmeyi amaçlayan uygulamalar kullanılmaktadır.

Son yıllarda turizm işletmelerinde çevre duyarlılığı konusu oldukça önem kazanmıştır. Turizm sektörü dışındaki diğer sektörlerde de çevre kirliliğine karşı gerekli önlemlerin alınması, ISO 14001 gibi çevre yönetim sistemlerinin uygulamaya konması ve benzeri önlemler, turizm sektörüne de yansımaktadır. Turizmde çevre duyarlılığı genel anlamda iki yaklaşımla ortaya çıkmaktadır. Bu yaklaşımlardan ilki, turizm ürünlerinde çevreye duyarlı tedbirlerin alınarak bu tedbirlerin geliştirilmesini kapsamaktadır. Bu tedbirler arasında; doğal kaynakları koruma, yeşil otelcilik olarak isimlendirilen su, elektrik gibi enerji kaynaklarında israfı önlemeye yönelik teknolojileri kullanma, turizm işletmelerinde kullanılan ürünlerde geri dönüşümü sağlamaya yönelik atık sistemi oluşturma gibi konular örnek olarak gösterilebilir. İkinci yaklaşım planlı gelişmeyi içermektedir. Alternatif turizm, sürdürülebilir turizm gibi çevre dostu turizm türleri, yeni yatırımlar yapmak yerine doğada var olan kaynakların bozulmasına fırsat vermeden bu kaynakları kullanmaya yönelik turizm ürünleri oluşturmaktadır (Tavmergen, 1998). Türkiye'nin ilk yeşil yıldızlı oteli olan Calista Luxury Resort Otel'in çevre politikalarına bakıldığında enerji yönetimi konusunda tüm odalarda enerji tasarrufu sistemlerinin kullanılması, geri dönüşüm konusunda tüm atık tipleri için depolama ünitelerinin kurulması, su kaynaklarının yönetimi konusunda deniz suyunun arıtılarak tatlı su elde etmeye yönelik sistemin kullanımına geçilmesi ve yağmur sularının yağmur hattı ile depolanarak bahçe sulamasında kullanılması gibi uygulamalara yer verildiği görülmektedir (Seyhan ve Yılmaz, 2010). Marriot oteller zinciri'nin ise Marriot, Renaissance, Courtyard ve Residence Inn isimleriyle faaliyet gösteren oteller zincirinin 2017 yılına kadar oda başına enerji kullanımını %25 oranında azaltmak istedikleri, Accor Oteller zinciri'nin ise 2016 yılına kadar eko etiketli ürün kullanımında artış sağlamayı ve otellerindeki elektrik ve su tüketimlerinde azaltmayı hedeflediklerini ifade etmişlerdir (Business dergisi, 2012).

Turizm ve çevre ilişkisinin sebep olduğu problemlere bağlı olarak, çevreye verilen zararları minimize edebilmek ve turizmde çevreci bir değer olan alternatif turizm pazarından daha fazla yararlanabilmek için, turizm işletmeleri çevreci yaklaşımlara yönelerek sahip oldukları özellikleri turizm pazarlama politikası olarak benimsemeye ve uygulamaya başlamışlardır.

Sosyo-Kültürel Boyutu

Her geçen gün değişimin yaşandığı günümüzde toplumsal değer yargılarının ve alışkanlıkların da değiştiği görülmektedir. Tüketim alışkanlıkları, giyim-kuşam biçimleri, gelenek ve göreneklerin evrensel boyutta birbirlerine benzemeye başlamaları küresel kültürün etkileri arasında gösterilebilir. Günümüzde yerel kültürlerin de bu küresel kültürün etki alanına girdikleri tespit edilen durumlardandır. Küresel kültürün etki alanına giren yerel kültürel değerler, küresel kültürel değerlerle çatışmayı da beraberinde getirmektedir (Huntington, 1996; Erkan, 1998).

Sosyo-kültürel küreselleşme, demokrasi, insan hakları, çevre, uyuşturucu, AIDS ve terörizmle mücadele gibi tüm insanlığı doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren konularda ülkelerin ortak bir anlayışa ulaşmaları olarak adlandırılmaktadır (Aktan, 2002). Küreselleşme ile birlikte ulus ve devlet anlayışlarının giderek önemini yitirmesi ve vatandaşlık kavramının öneminin artması, uzmanlığa dayalı işgücünün küresel çalışma fırsatlarından yararlanması, farklı ülkeler arasındaki evlilik ilişkilerinin artması, kırsala göre kentlerde yaşayan insan sayısının ve bireyselleşmenin artması, dinselleşme ve laikleşme trendlerinde meydana gelen

artışlar dünyada yaşanan sosyokültürel küreselleşme sürecinin parçalarını oluşturmaktadır (Erkan, 2004).

Turizmin, sadece ekonomik ve teknolojik bir olay olmayıp, aynı zamanda sosyokültürel bir yapısının da bulunması nedeniyle, bu yapıda ortaya çıkan değişimler turizm sektöründe yer alan işletmeleri de doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. Toplumun beklentilerinde meydana gelen değişiklikler, turizm işletmelerinin yönetim biçimlerinde de değişiklik yapılması beklentilerini oluşturmuştur. Kısa bir süre önce lüks bir faaliyet olarak görülen tatil olayı, günümüzde bir zorunluluk olarak benimsenmeye başlanmıştır. Özellikle kent yaşamının insanlar için gittikçe artan stresli, baskıcı ve kurallarla dolması insanların değişik turistik etkinliklere yönelmelerini sağlamaktadır. Yoğun iş yaşamı nedeni ile kent hayatından bunalan insanlara bir alternatif turizm seçeneği olarak kırsal turizm türü ortaya çıkmıştır. Bu turizm türünde kişilerin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için turizm sektöründe turistik tüketicilere sunulan ürün ve hizmet boyutunda bir takım değişikliklerin yapılması gerekmektedir (Soykan, 1999). Bununla beraber turistik tüketiciler, konakladıkları tesislerde sadece yeme-içme ve konaklama değil, eğlence ve rekreasyon aktivitelerine de katılmak istemektedirler. Bu nedenlerle turizm işletmelerinde yer alan bütün bu faaliyetler vazgeçilmez birer unsur haline gelmiştir (Topaloğlu ve Tunç, 1997).

Küreselleşme ve Turizm Endüstrisi İlişkisi

Turizm, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için ekonomik gelişme açısından önem arz eden kaynaklardan birisidir (Bahar ve Sarı, 2006). Çünkü turizm, dünyada yaklaşık 300 milyon insanı istihdam etmekte ve dünyadaki istihdamın yaklaşık %9' u turizm sektöründen sağlanmaktadır. 2024 yılında ise bu sayının yaklaşık 350 milyonu bulacağı ve dünya toplam istihdamının %10,2' sini oluşturacağı öngörülmektedir (www.wttc.org). Bu sebeple turizmin 21.yüzyılın egemen sektörü konumunda olacağı düşünülmektedir. Küreselleşme, turizmi çok yönlü etkilemekte ve aynı şekilde turizm sektörü de küreselleşmeyi etkilemektedir. Ayrıca turizm sektörünün sorunları da ulusal, bölgesel veya yerel olmaktan çıkmış, küresel bir hal almıştır (Ryan, 1996; Özbey, 2002).

1980'lerden sonra küreselleşmenin hız kazanması ile birlikte, ulaştırma, iletişim ve konaklama sektöründe ortaya çıkan gelişmeler, turizm sektörünün ekonomik faaliyetler arasında ne kadar önemli bir yerinin olduğunu göstermiştir. Küreselleşme ile beraber, turizm destinasyonu konumunda olan ülkelerin ekonomilerinin dışa açılmaları sonucunda, bu ülkelerin sektördeki rekabet edebilirlikleri ve turizmden sağladıkları pay da buna paralel olarak artış göstermiştir (Paksoy, 2005; Croes, 2005).

Küresel gelişmelerin sonucunda meydana gelen, uluslararası turizmin gelişmesi doğrultusunda oluşan ve turizm sektörünü de etkileyen diğer gelişmelere bakılacak olursa küreselleşme, ulaşım araçlarındaki hız, konfor, kapasite, fiyat, turizm yatırımları, sermaye hareketleri, finans ve bankacılık sektörleri ile turizm sektörü arasındaki ilişkilerin artması, bilişim ve iletişim teknolojilerinde ortaya çıkan yenilik ve gelişmeler, farklılaşan seyahat güdülleri ve dağıtım kanallarının ortaya çıkmasına yol açmıştır (Çetintaş, 2000; Özbey, 2002; Çeken, 2003).

Son olarak küreselleşme, turizm sektöründe seyahat özgürlüğünü kolaylaştırmış, turizm sektörünün büyük ölçüde gelişmesine, eskiye kıyasla çok daha fazla insanın turizm hareketlerine katılmasını sağlamıştır (Johnson ve Iunius, 1999). Sovyetler birliğinin

parçalanması ile Doğu Bloğunun çökmesi, iki Almanya'nın birleşmesi gibi dünya tarihinde önem arz eden olaylarla birlikte söz konusu ülkelerin serbest ekonomiye geçmeleri, uluslararası seyahat eden turist sayısını ve turizmde yapılan harcamaları artırmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Küreselleşmenin tanımlanmasında ortak olunan fikir, küreselleşme sürecinde ortaya çıkan teknolojik ve ekonomik alanlardaki gelişmeler esas alınarak ifade edilmektedir. Küreselleşme kavramı ile ilgili farklı bakış açıları olmasına rağmen küreselleşmenin; üretim faktörlerindeki uluslararasılaşma, teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ve dinamik bir süreçte sahip olması ile ilgili ortak noktaları olduğu söylenebilir.

20. yüzyılın ikinci yarısında başlayan teknolojik, ekonomik, sosyo-kültürel, politik ve ekolojik gelişmeler, bireylerin alışkanlıkları, yaşam biçimleri ve ihtiyaçlarında değişiklikler ortaya çıkmıştır. Küreselleşme sürecinin ekonomik, teknolojik, çevresel, sosyo-kültürel ve politik dünyayı kapsayan bağlantılardan oluştuğu düşünülürse, küreselleşme olgusunun bu değişim ve dönüşüm süreçleri bakımından önemi daha belirgin hale gelmektedir.

Dünyada son altmış yıldan beri uluslararası turizm, küreselleşme olgusu içerisinde yaşamaktadır. Turizmin küreselleşmesinde birçok faktör rol oynarken, turizmde ortaya çıkan küreselleşme birçok değişime, değişimlerin büyük bir kısmı da sorunlara yol açmaktadır. Meydana gelen bu etkileşimler yerel, bölgesel, ulusal ekonomileri ve sosyal yapıları tümüyle değiştirmektedir. Turizm endüstrisi, yarattığı ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel etkileri ile hizmet sektörü içerisinde çok önemli bir paya sahiptir. Küreselleşmenin sonucunda teknoloji ve bilginin ivme kazanması ile diğer sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de hızla artan bir büyüme olmuştur. Turizmin istihdam yaratması ve gelir sağlayan özelliği, milli gelire ve kalkınma düzeyine yaptığı katkı açısından ülkeler ve bölgeler arasındaki ekonomik dengesizliği önlemesi ve ülkelerdeki refah seviyesini arttırması ile gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri turizm politikaları konusunda daha titiz davranmaya yöneltmiştir.

Sonuç olarak, turizm endüstrisi küreselleşme sürecine, başta teknolojik boyut olmak üzere küreselleşmenin diğer boyutları olan ekonomik, çevresel, sosyokültürel ve siyasal boyutlarında yaşanan değişimlere uyum sağlayarak büyüme ve kalkınma açıklarını ortadan kaldıracak, sonrasında ise bu gelişmelerden pozitif anlamda yarar sağlamaları mümkün hale gelebilecektir. Küresel anlamda her şeyin değişerek yenilediği bir ortamda endüstri bazında olduğu gibi turizm işletmelerinin de faaliyetlerini başarılı bir şekilde yürütebilmeleri için küreselleşme ile ortaya çıkan mevcut değişimlere uyum sağlamaları gerekmektedir. Turizm sektöründe yer alan işletmelerin ve destinasyonların sürdürülebilir anlamda bir başarı elde edebilmeleri ve faaliyetlerini etkili olarak sürdürebilmeleri için bilgi teknolojilerini işletmelerinde kullanmaları ve küreselleşmenin getirdiği her türlü yenilik temelli gelişmelerle kendilerini güncellemeleri gerektiği yadsınmaz bir gerçektir.

Kaynakça

Akdemir, A. (1996). Global Normlu İşletme Yönetimi. Kütahya.

Aksu, A. (2000). "Değişim Mühendisliğinin Boyutları ve Antalya Yöresindeki Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinin Değişim Mühendisliği Uygulamaları". Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi. 11: 4456.

- Aktan, C. C. (2002). Yoksullukla Mücadele Stratejileri. Ankara: Hak İş Konfederasyonu Yayınları.
- Bahar, O., Sarı, Y., (2006), “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Turizm Sektörüne Sağlanan Teşvikler”, II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, 21.04.2006.
- Beck, U. (2000). What is globalization?. Polity Publisher.
- Birkan, İ. (1998). "Bilgisayar Teknolojisindeki Gelişmelerin Turizm Pazarlaması Üzerindeki Etkileri". Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi. 9: 2633.
- Blake, A., Sinclair, M.T. (2003). Tourism Crisis Management: US Response to September 11, Annals of Tourism Research, 30 (4): 813-832.
- Britton, S. (1991). Tourism, Capital and Place: Towards a Critical Geography of Tourism. Environment and Planning D: Society and Space.
- Boehne, E.G. (1998). “Globalization and Its Effects on the U.S. Economy” Speech at World Affairs Council of Greater Valley Forge, Paoli.
- Buchholz, S., Hofäcker, D., Mills, M., Blossfeld, H. P., Kurz, K., ve Hofmeister, H. (2009). Life Courses in the Globalization Process: The Development of Social Inequalities in Modern Societies. European sociological review, 25 (1): 53-71.
- Buhalis, D., Costa, C. (2005). Tourism Business Frontiers. Butterworth Heinemann, New York.
- Clark, T., Gill, A., ve Hartmann, R. (2006). Mountain Resort Planning and Development in an Era of Globalization. Cognizant Communication Corporation.
- Cnbc-E Business Dergisi (2012). Yeşil Ekonomi. Sayı: 68.
- Croes, R.R. (2006). “A Paradigm Shift to a New Strategy for Small Island Economies: Embracing Demand Side Economics for Value Enhancement and Long Term Economic Stability”, Tourism Management, 27 (3): 5.
- Cornelissen, S. (2005). The Global Tourism System. Aldershot: Ashgate.
- Çakıcı, A. Celil. (1998). "Haberleşme ve Ulaştırma Teknolojisindeki Gelişmelerin Otel Pazarlamasına Etkileri". Turizmde Seçme Makaleler: 29. Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Yayını, No: 46, İstanbul: 17.
- Çayır, C. (1995). Doğal Kaynakların Korunması ve İyileştirilmesi Bakımından Turizmin Önemi. Prof. Dr. Hasan Zafer Doğan Anı Kitabı. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 1995: 8286.
- Çeken, H. (2003). Küreselleşme, Yabancı Sermaye ve Türkiye Turizmi, Değişim Yayınları, İstanbul.
- Çeken, H., Ateşoğlu, L., Dalgın, T. ve Karadağ, L. (2008). Turizm Talebine Bağlı Olarak Uluslararası Turizm Hareketlerindeki Gelişmeler, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Güz 7(26), 72-77.

- Çeken, H. ve Ateşoğlu, L. (2008). Küreselleşme Sürecinde Turizm Endüstrisinin Avrupa Birliği ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, (1): 139.
- Çeken, H., Dalgın, T. ve Karadağ, L. (2009). Küreselleşme ve Uluslararası Turizm Arasındaki İlişki, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, vol: 22.
- Çetintaş, H. (2000), “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’nin Rekabet Politikası ve Rekabet Gücü”, (Basılmamış Doktora Tezi), İ.Ü.S.B.E., İstanbul.
- Düşükcan, M., Kaya, E.Ü. (2003). İşletmelerde Bilgi Teknolojilerinin Kullanılma Yerleri, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 3; s.33.
- Elgin, C., Nuhuğlu, V.S. (2007). Küreselleşme ve Türk Turizmi, <http://iibf.ogu.edu.tr>, Erişim Tarihi: 30.05.2015.
- Emeksiz, M. (2000). Otel İşletmelerinde İçsel ve Dışsal Bilgi Sistemleri, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 11 (1): 34-43.
- Erbay, Y. (1997). Kavram Olarak Küreselleşme, Milli Kültürler ve Küreselleşme. Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Erkan, H. (1998). Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Erkan, H. (2004). Ekonomi Sosyolojisi. İzmir: Fakülteler Kitabevi.
- Facio, E., Toro-Morn, M., ve Roschelle, A. R. (2004). Tourism, Gender, and Globalization: Tourism in Cuba During the Special Period. *Transnat'l L. & Contemp. Probs.*, 14, 119.
- Floyda, M.F., Gibsona, H. Pennington-Graya, B.T. (2004). The Effect of Risk Perceptions on Intentions to Travel in the Aftermath of September 11, 2001. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 15, (2-3): 19-38.
- Gerçek, A. (2015). Rusya Krizi Pahalı bir Tecrübe Oldu, http://www.akdenizgercek.com/haber_detay.asp?haberID=13065, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2016.
- Giddens, A. (2000). Elimizden Kaçıp Giden Dünya. İstanbul: Alfa Basım Yayınları.
- Goeldner, C.R., Ritchie, J.R.B. (2006). Principles, Practicies, Philosophies, John Wiley and Sons: New York.
- Habermas, J., (2002). Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti, (Çev: Medeni BEYARTAŞ) Bakış Yayınları, Mart, İstanbul.
- Hardt, M., ve Negri, A. (2002), İmparatorluk, Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Huntington, S. (1996). The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. Newyork: Simon and Schuster.
- Hymer, S., ve R. Cohen (1979). The Multinational Corporation: A Radical Approach. Cambridge: Cambridge University Press.
- İçduygu, A. (1995). Çok Kültürlülük, Türkiye Vatandaşlığı Kavramı İçin Toplumsal Bir Zemin. Ankara: Türkiye Günlüğü Dergisi, 33.

- Johnson, C. Ve Iunius, R.F., (1999). Competing in Central Eastern Europe: Perspectives and Developments, Hospitality Management, 18.
- Jones, G. (2005). Multinationals and Global Capitalism, Oxford University Press, Oxford
- Kaçmazoğlu, H. B. (2002). Doğu-Batı Çatışması Açısından Globalleşme. Eğitim Araştırmaları, 6: 44-55.
- Karluk, R. (1998). Uluslararası Ekonomik, Mali ve Siyasi Kuruluşlar, 4. Baskı, Ankara.
- Kızılçelik, S. (2001). Küreselleşme ve Sosyal Bilimler, Arı Kitabevi, Ankara.
- Lane, C. (2001). The Emergence of German Transnational Companies: A Theoretical Analysis and Empirical Study of the Globalization Process. The Multinational Firm: Organizing across Institutional and National Divides, 69-96.
- Mazarr, J.M. (2002). Information Technoloy and World Politics, Palgrave, New York.
- Mullings, B. (1999). “Globalization, Tourism, and the International Sex Trade”. Sun, Sex And Gold: Tourism and Sex Work in the Caribbean. Oxford: Rowman & Littlefield, 55-81.
- Murphy, J. Ve Tan, I. (2003). Journey to Nowhere? E-mail Customer Service by Travel Agents in Singapore, Tourism Management, 24: 543-550.
- Okur, F., Çakıcı, A.B. (2007). Küreselleşme sürecinde yerelleşme ve yerel demokrasi, <http://www.akademikbakis.org/sayi11/makale/fatmaokur.doc>, Erişim Tarihi: 06.06.2015.
- Özbey, F.R. (2002). ‘Sustainable Tourism Development in Globalization Progress’, Globalization and Sustainable Development, International Scientific Conference, Book: 4, 135-150, Varna.
- Özkalp, E. ve Kirel, Ç. (2000). " Globalleşen Örgütler ve Örgütsel Davranışın Bu Süreçteki Yeri ve Yeni İlgi Alanları". 8. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi. Nevşehir, 2527 Mayıs 2000: 447462.
- Özturan, M. ve Roney, S.A. (2004). Internet Use Among Travel Agencies in Turkey: An Exploratory Study, Tourism Management, 25 (2): 259-266.
- Paksoy, S. “Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü ve Önemi (Güneydoğu Anadolu Bölgesi-GAP Örneği)”. III. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, 05-09 Haziran 2005, Cilt: II, Sayfa: 1046-1057, Celalabat-Kırgızistan.
- Pemberton, J.D. Stonehouse, G.H. Barber, C.E. (2001). Competing with CRS-Generated information in the Airline Industry, Journal of Strategic Information Systems, 1: 59-76.
- Perraton, J. ve Goldbat, D. (1997). “The Globalization of Economic Activity”, New Political Economy, 12 (2).
- Pettinger, T. (2014). “What Caused Globalisation?” <http://www.economicshelp.org/blog/401/trade/what-caused-globalization/>, Erişim Tarihi: 26.05.2015.

- Reid, D. G. (2003). *Tourism, Globalization and Development: Responsible Tourism Planning*. London: Pluto Press.
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social theory and global culture*. Sage.
- Ryan, C. (1996). "Limits to Globalization- a Review of 'Globalization and Tourism'", The 46th Congress of the International Association of Scientific Experts in Tourism (AIEST), Rotorua, New Zealand, September 1996.
- Sarımaden, S. D. (2015). Türkiye'deki Olaylar Alman Tatilcileri Nasıl Etkiledi?, <http://www.turizmglobal.com/turkiyedeki-olaylar-alman-tatilcileri-nasil-etkiledi/>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2016.
- Seyhan, G. ve Yılmaz, S.B. (2010), Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Konaklama İşletmelerinde Yeşil Pazarlama: Calista Luxury Resort Hotel, İşletme Fakülte Dergisi, Cilt 11, Sayı 1, 51-74.
- Stiglitz, J. E. (2002). *Globalization and its Discontents*, New York.
- Şaylan, G. (1999). "Küreselleşmenin Gelişimi" Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme, Derleyen: Işık Karasu, Güldikenli Yayınları, Ankara.
- Tavmergen, İ. P. (1998). Turizm İşletmelerinde Verimliliği Arttıran Yeni Teknolojiler ve Yaklaşımlar. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. 9: 39-43.
- Tepeci, M. (1999). Increasing Brand Loyalty in the Hospitality Sector. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 11: 223–229.
- Topaloğlu, M. ve Tunç, A. (1997). "Turizm İşletmelerinde Kriz Yönetimi". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. 8 (12): 88-94.
- Toulmin, S. (1999). The Ambiguities of Globalization. *Futures*, 31: 905-912.
- Var, T. ve Abur, A.T. Yirmibirinci Yüzyılın Eşiğinde Türk Turizmi. Prof. Dr. Hasan Zafer Doğan Anı Kitabı. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 1995: 245-248.
- Waltz, K. N. (1999). Globalization and governance. *PS: Political Science & Politics*, 32 (4): 693-700.
- Wolf, M. (2004). *Why Globalization Works*. New Haven: Yale University Press.
- Wood, E. (2001). Marketing Information Systems in Tourism and Hospitality Small-and medium-sized Entrprises: A Study of Internet Use for Market Intelligent, *Tourism Research*, 3: 283-299.
- Yalçın, A. (2015). Terör Turizmi Etkiledi, <http://www.haberantalya.com/yazarlar/abdullah-yalcin/teror-turizmi-etkiledi/607/>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2016.
- Yarcan, Ş. (1998). Türkiye'de Turizm ve Uluslararasılaşma, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ss.74.
- Yurdabakan, İ. (2002). Küreselleşme Konusundaki Yaklaşımlar ve Eğitim. *Eğitim Araştırmaları*, 6: 61-64.
- Zhou, Z. (2004). *E-Commerce and Information Technology in Hospitality and Tourism*. Thomson/Delmar Learning.

İnternet Kaynakları

<http://skift.com/2014/06/17/the-most-popular-online-booking-sites-in-travel-2014-edition/>
Erişim Tarihi: 02.06.2015

<https://books.google.com.tr/books?id=4GZXlt7XtNkC&pg=PA39&lpg=PA39&dq=galileo+amadeus+the+most+used+sites&source=bl&ots=QeQa9bZl7&sig=ZzM5lpJsMAjfGyjGD8VeogcosCE&hl=tr&sa=X&ei=qettVbbXIISPsAHPgrXoCA&ved=0CCsQ6AEwAg#v=onepage&q=galileo%20amadeus%20the%20most%20used%20sites&f=false>,
Erişim Tarihi: 02.06.2015

http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights14_en_hr_0.pdf,
Erişim Tarihi: 02.06.2015

http://about.galileo.usg.edu/statistics/usage_reports, Erişim Tarihi: 01.06.2015

<http://mkt.unwto.org/publication/unwto-tourism-highlights-2014-edition>, Erişim Tarihi:
01.06.2015

http://www.tripadvisor.com/PressCenter-c4-Fact_Sheet.html, Erişim Tarihi: 25.05.2015

<http://www.wttc.org//media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%20reports/world2014.pdf>, Erişim Tarihi: 02.06.2015